

BESØG PAA FANØ I PINSEN 1911.

AF

M. KLINGE.

Tidligere, mens jeg var bosat i Esbjerg, havde jeg nu og da besøgt Fanø, og jeg havde derved faaet et Indblik i, hvilke Fuglearter der fandtes derovre; men mine Besøg derovre havde dog altid været korte og tillige indskrænket sig til et forholdsvis lille Areal, som oftest til Øens nordligste Del. Veststranden til Sønderho havde jeg kun en enkelt Gang befaret pr. Cycle, og Østsiden var mig ganske ukendt. Efter det Indtryk, jeg havde derfra, var Fuglelivet ret ensartet og frembød ikke noget af særlig Interesse. Tiltrods herfor fik jeg dog Lyst til i 1911 at foretage en nærmere Undersøgelse af Øens Fugleliv og bestemte mig for en 4 Dages Udflugt dertil ved Pinsetid, 2—5 Juni. Fire Dage paa Fanø er imidlertid en meget knap tilmaalt Tid; jeg vidste det paa Forhaand, men jeg var ogsaa forberedt paa ikke at ligge paa den lade Side, og dog maa jeg sige, at jeg langtfra havde anset Fanø for at være saa stor, som den i Virkeligheden er, naar det gælder en Undersøgelse. Det er nemlig ikke alene Øens Udstrækning, der her maa regnes med, men næsten endnu mere Terrainet, vanskeligt som det er at overskue og at færdes i. Og hertil kom under mit Besøg derovre den ret generende Varme, der herskede i Pinsedagene. Temperaturen var langt over det normale. Med mit medbragte Thermometer maalte jeg som højeste Temperatur den 5 Juni 30° C. i Luften og 53° C. i Klitsandet mod Solen; det var saa hedt, at det mange Steder i Klitsandet var mig umuligt at staa stille; Varmen brændte igennem Støvlesaalerne. Mest generende paa Turen var dog den af Varmen foraarsagede Tørst; jeg kendte fra tidligere Tid, at den kunde være slem, og jeg havde indrettet min Udrustning derefter, men det strakte dog langtfra til. Flere Gange maatte jeg ændre den planlagte Rute for at naa Vand, den ene Gang endog ved en Afbrydelse paa tre Timers Vandring over Sandflod Hede til og fra Rindby. Men hvor generende og trættende Terrainforholdene i Forbindelse med Varmen og Tørsten end kunde være, formaaede dog den friske Vesterhavsluft at opveje alt. Jeg glemmer ikke dens Virkning, da jeg den 3 Juni om

Aftenen efter en Dagsmarsch paa 14 Timer gennem Klitterne sad paa mit Værelse i Sønderho, et Gavlværelse til Stranden mod Syd. Det var en Timestid efter Solnedgang, og en dyb Stilhed og Fred hvilede over Byen; kun nu og da blev den afbrudt af Stemmen af Graa Havmaage, der fra Land strøg ud over Vandet, eller af Kor af Rødben, Ryler og Strandkader, der skarevis drog hen over Stranden. Havet laa stille og blankt, og over Vandet lyste Kongeblus fra Manø og ovre fra Grænsen. Der var en saa ejendommelig Hygge og Fred over Naturen, som vi Byboere desværre sjældent kender. Og ind fra Havet stod den friske og kølige Aftenbrise, der med al sin Velgørenhed som med et Slag bortjog alle Tanker om den hede og anstrengende Dag. Jeg havde troet mig udmattet, naar jeg naaede Sønderho; men i Stedet for havde jeg Følelsen af aldrig at kunne blive træt.

Resultatet af Turen blev omtrent som forventet; jeg saa og hørte meget, men af »særlig fine« Ting var dog intet at notere. Dog var Turen ikke derfor mindre vellykket eller interessant, thi jeg stillede paa Forhaand ingen Fordringer. Jeg var kommen for at se, hvad der var at se, og jeg optog alt med lige Interesse. Og naar jeg nu i det efterfølgende vil fortælle lidt om, hvad jeg saa derovre, beder jeg derfor Læseren tage Sagen paa samme Maade og ikke stille for store Forventninger. Det kan jo altid være af Interesse at høre Nyt fra fremmede Egne, og jeg formoder, at kun de færreste af Tidsskriftets Læsere kender til vestjydske Forhold, og endnu færre til Fanø. Først dog i faa Ord en Beskrivelse af Øens Natur.

Fanø, vor største Vesterhavso, danner som en Fortsættelse mod Syd af Jyllands Klitrække, kun adskilt derfra ved det smalle »Graadyb«. Den strækker sig i Retningen N. V. til S. Ø. i en Længde af c. 16 Km. Fra Fastlandets Klitegne afviger Øens Natur ikke stort; langt den største Del er optaget af Sandklitter. De dækker ikke alene største Delen af Øens Indre og af Østsiden, men hele Vestsiden danner en sammenhængende Klitrække. Og hvad der af Øens Indre ikke optages af Klitter ligger for Størstedelen uopdyrket hen som store Lyngsletter. Kun et forholdsvis meget ringe Areal nærmest Byerne er opdyrket Land. Skov findes ikke; men i den sidste Menneskealder er der anlagt nogle enkelte smaa Naaletræsplantager, ligesom Staten i de senere Aar har tilplantet et stort Areal paa Øens sydlige

Halvdel. Jordbunden er fugtig. Under normale Forhold vil man, efter hvad jeg fik opgivet derovre, næsten overalt paa Slette-landet træffe Vand i en Dybde af en Meter eller mindre, og dette har til Følge, at næsten enhver større Sænkning i Terrainet danner en lille Sø. Paa den store Hedestrækning, Sandflod Hede, S. Ø. for Rindby findes mange større og mindre Damme, og i den vestlige Klitrække, særlig paa den sydvestlige Del af Øen, findes talrige Klitdamme. Dog er disse som Regel ikke dybere, end at de i Sommerhalvaaret helt eller delvis udtørres og afgiver Plads for en frodig Plantevækst. — Mellem Havet og Klitterne strækker sig paa Vestsiden den c. 2—300 Meter brede, nøgne Strand, hvoraf den inderste Del bestaar af løst og fint Flyvesand, medens den yderste Del, som i den daglige Flodtid overskylles af Vandet, er fast og ligesom danner en af Naturen skabt Landevej. Paa denne Forstrand foregaar da ogsaa i Badesaisonen den livligste Færdsel fra Fanø Bad sydpaa, ligesom de fleste, der besøger Byen Sønderho paa Øens Sydspids pr. Cycle eller til Fods, foretrækker at lægge Vejen herom fremfor at benytte den sandede Vej, der fører hertil fra Nordby. En fuldstændig Modsætning til Veststranden er Øens Østside. Her strækker sig mellem Klitterne og Havet fra Øens Sydspids til Nordby et tilsvarende Bælte, men det er dannet ved Aflejring af Klæg og hører til det frugtbareste af Øen. Her findes en frodig Græsvækst lige til Vandlinjen. Noget tilfælles baade med Øst- og Vestsiden har Øens nordligste Del. Nærmest Vandet er Bunden sandet og oversaaet med Græspolde, men derfra strækker sig mod Syd til Klitrækken den saakaldte »Grønning«, en c. 600 Meter bred Græsslette. Klitbevoksningen er væsentligst Græs, Lyng og Marehalm; paa de nyeste Klitter nærmest Veststranden er Marehalmen dog saa godt som den eneste Plante, der trives.

En Fuglekender vil straks sige, at det her maa være Vade- og Svømmefuglene, der giver Fuglelivet sit Præg, og saaledes er det ogsaa. For Smaafuglene er Forholdene ikke gunstige. Arterne er ret faa og, naar undtages enkelte, fattige paa Individier. Rovfugle findes næppe som faste Ynglefugle. Kun en enkelt Rovfugl bemærkede jeg derovre, en Hvepsevaage (*Pernis apivorus*). Den kom den 3 Juni Kl. 2⁴⁰ Eftm. ind fra Havet fra S. V. og fortsatte Kursen over Klitterne mod Fastlandet. Den var Invalid, havde stærkt forrevne Vingefjer og har sandsynligvis trods

gunstigt Vejr haft en haard Rejse over Nordsøen; dens Flugt tydede paa Udmattelse.

Af Smaafuglene var Husspurven (*Passer domesticus*) og Stæren (*Sturnus vulgaris*) de første, jeg kunde notere, da jeg landede i Nordby, og de havde travlt i de Dage, thi de havde stor Familie at forsørge. Ikke alene Byen og dens nærmeste Omgivelser blev afsøgt, men ogsaa Klitterne indenfor en Afstand af c. 2 Km.; dog var det blandt Spurvvene særlig Hannerne, der indlod sig paa saa lange Rejser; Hunnerne holdt sig nærmere Hjemmet. Ogsaa i de andre Byer paa Øen var Spurv og Stær ret talrige, men det var, som havde de her lettere Adgang til Føde, thi de holdt sig inden for et snevrere Omraade.

Af andre Bybeboere var Forstuesvalen (*Hirundo rustica*) almindelig saavel i Nordby som i de øvrige Byer, men dog talrigst i Rindby. Enkelte syntes endnu tvivlraadige om, hvor de skulde slaa sig ned. Et Par saa jeg 3 Juni Kl. 2⁵⁰ paa Veststranden c. 5 Km. Syd for Badestedet flyve N., medens et Par Kl. 3⁵⁰ fløj S. Den følgende Formiddag fløj en Fugl S. langs Øststranden, senere et Par mod Nord. Mindre tvivlraadig havde Bysvalen (*Hirundo urbica*) været. Kun et enkelt Par bemærkede jeg, og jeg antager, det var det eneste, der beboede Øen; det havde udset Fanø Bad til Sommerresidens og syntes særlig at føle sig tiltalt af Hotel »Kongen af Danmark«. Digesvalen (*Hirundo riparia*) traf jeg ikke; det vilde utvivlsomt være forbundet med Livsfare, om den indlod sig paa at danne Redehuller i det fine Klitsand, og dog kan det lade sig gøre, idet jeg 29 Maj 1904 saa to Par med Rede i en Sandbrink i Vestklitterne.

Kommer man uden for Byerne, er Sanglærken (*Alauda arvensis*) langt den talrigste af Smaafuglene og vistnok den talrigste Fugleart i det hele. Den ses overalt, og næsten ustandseligt lyder dens Sang, ikke alene over Mark og Eng, men ogsaa over Strand, Klit og Hede. I min Dagbog, der blev ført paa Vandringen, er næsten fra enhver Del af Øen og til enhver Tid paa Dagen anført »Lærken synger«. Kun den sidste Dag, 5 Juni i Middagsstunden, blev der Pavse. Der herskede da en usædvanlig Hede; de andre Fuglearter havde forlængst søgt Beskyttelse mod Solen og gemt sig i Lyngen, Græsset eller paa lignende Steder; kun Lærken var standhaftig, men ogsaa den maatte dog give efter, og en Stund var alt Fugleliv næsten som uddød. Kun en forskræmt Stemme lød nu og da fra Fugle, jeg

stødte op under min Vandring. — Paa nøgne, sandede Pletter i de gamle Klitter, der danner Overgang mellem Klit og Hede eller mellem Klit og Agerjord, ses overalt smaa Fordybninger i Sandet, lignende Redefordybninger; det er Fuglenes »Baskehuller«, væsentligst dannede af Sanglærken, der her tager sine Sol- og Sandbade.

Næst efter Sanglærken var Engpiberen (*Anthus pratensis*) den Art, jeg hyppigst kunde notere, ikke just fordi den kan siges at være særlig talrig, men fordi den kan træffes næsten overalt paa Øen. Talrigst var den dog paa Østsiden omkring Rindby og derfra sydpaa, sparsomst paa Vestsiden i Klitlandet.

Paa de opdyrkede Strækninger ved Byerne var Bomlærken (*Emberiza miliaria*) hyppig, og den lod flittigt sin Sang høre snart fra en Telefontraad og snart fra en Hegnspæl eller andet ophøjet Stade. Her traf jeg ogsaa Rødirisken (*Cannabina linota*) talrig, men dog kun paa flygtige Besøg for at bjerge Føde til sig selv og til Familien, som den gemte i Plantagerne ude mod Klitterne; den er Plantagernes talrigste Beboer, men den foretager herfra Strejftog til næsten alle Dele af Øen.

Mindre hyppige og dertil nøjere knyttede til bestemte Lokalteter var de øvrige Smaafugle, men ikke desto mindre fortjener enkelte af dem en særlig Omtale; thi hvad de manglede i Individantal, forstod de saa rigeligt at opveje paa anden Maade. I første Række kommer her Gulbugen (*Hypolais icterina*), Vestjyllands flinkeste Sanger. Jeg har ofte før i Esbjerg-Eggen undret mig over dens Fordringsløshed ved Valg af Boplads, sammenlignet med vore andre Sangere, og det samme maatte jeg gøre her; thi den var at finde i næsten enhver Plantning, der formaaede at huse den, baade i Haver, Plantager og i Anlægene omkring Fuglekøjerne. Efter al Sandsynlighed var nogle af dem paa Gennemrejse, men andre havde sikkert til Hensigt at fæste Bo herovre, og alle var de enige om at lovprise det gode Pinsevej; langt ud over tilgrænsende Hede og Klit lød deres prægtige og ihærdige Sang. Ogsaa Brunellen (*Accentor modularis*) sang fra enkelte Plantager og fra Anlægene om Fuglekøjerne, men den var for beskeden til at gøre sig bemærket og forsvandt som Regel i god Tid fra Trætoppene ned i det tætte Buskads. Mere Ros tilkommer Solsorten (*Turdus merula*), som jeg traf ved Køjerne og i en Have i Nordby, og da særlig den Nordby-Han, som jeg havde Lejlighed til at høre en Morgen og Aften; over-

ordentlig hyggelig og henrivende var dens Sang efter en Dag mellem Klitter og paa Strand, og jeg er næsten tilbøjelig til at tro, at den alene, om den har faaet Lov at leve, i Foraarsdagene har glædet flere af de Nordby-Beboere end alle Øens andre Fugle tilsammen. — Glemmes maa ej heller den lille Sivsanger (*Acrocephalus phragmitis*); thi den sang saa flittigt, den kunde, fra en Klitdam mod Vest og fra nogle Siv i Albuebugten, men saa fjernt fra Menneskers Bolig, at den maaske har kunnet synge den hele Sommer uden at blive bemærket.

I Nordby Plantage forbavsedes jeg ved at høre Graa Fluesnapper (*Muscicapa grisola*); jeg havde langtfra ventet at finde denne Art her, idet jeg i Esbjerg-Eggen kun havde truffet den som gennemrejsende og tilmed sjældent; jeg fik imidlertid Lejlighed til at se begge Fuglene, og de havde tilsyneladende Rede. — Ogsaa enkelte Foraarsgæster var endnu ved Pinsetid at træffe. Havesangeren (*Sylvia hortensis*) og Gøgemoderen (*Sylvia curruca*) sang fra enkelte Anlæg, og Rødstjerten (*Ruticilla phoenicura*) saa jeg paa to Steder.

Paa Øens nordligste Klitter opholdt sig en Hun af Rødrygget Tornskade (*Lanius collyrio*).

Hist og her paa Øen kunde paa aabent Terrain træffes enkelte andre af Fastlandets almindelige Fugle. Af Graa Dige-smutte (*Saxicola oenanthe*) traf jeg en Fugl ved Fuglekøjerne og tre ved Rindby, og af Bynkefugl (*Praticola rubetra*) ialt tre Eksemplarer, nemlig ved en Have Nord for Nordby, ved Sønderho og ved Rindby. Et Par af Gul Vipstjert (*Motacilla flava*) opholdt sig ved en Dam ved Vesterhavsbadet, og en Fugl saa jeg ved Rindby. Her opholdt sig ogsaa Hvid Vipstjert (*Motacilla alba*), som jeg ligeledes havde truffet i Vestklitterne samt ved Fuglekøjerne, hvilke sidste frembød en særlig gunstig Lokalitet for den; saavidt jeg saa, havde de tre Fuglekøjer hver sit Vipstjertepar. Rørspurven (*Emberiza schoeniclus*) traf jeg ogsaa i Vestklitterne ved en Grøft, omgiven af Lyng, og paa Øens Østside viste sig tre Eksemplarer ved en sivbevokset Grøft: den var blandt Smaafuglene tilsyneladende den, der døjede mest i den stærke Varme, og særlig utilpas var Fuglen i de tørre Vestklitter; den borede sig skyndsomst ned i Lyngen og lod sig højst ugerne paa ny trampe op derfra. — I Klitter med tilgrænsende Eng og Hede havde Gøgen (*Cuculus canorus*) sit yndede

Opholdssted. Over det aabne Land lød dens Kukken langt i det stille Vejr, og jeg hørte den fra otte forskellige Steder paa Øen.

Foruden disse Arter, der blev hørt og set, kan der være Anledning til at nævne enkelte andre. Natravnen (*Caprimulgus europæus*) skal saaledes findes paa det af Staten beplantede Terrain. Oplysningen herom er for nogle Aar tilbage givet mig af Plantøren og dennes Assistent. Lokaliteten synes ogsaa meget gunstig. Gulspurv (*Emberiza citrinella*) og Bogfinke (*Fringilla coelebs*) saa jeg ikke, og det undrede mig noget; thi Gulspurven er i de senere Aar indvandret til og tiltaget stærkt i Esbjerg-Eggen og maa derfor finde Klimaet tilfredsstillende, og Bogfinken synes at følge efter. Paa Hjemturen havde jeg næppe sat min Fod paa Fastlandet, før jeg hørte Bogfinken synge fra Esbjerg Plantage. Om Arterne ikke allerede nu findes paa Øen, vil de sikkert være der i Løbet af faa Aar.

Ogsaa Graa Krage (*Corvus cornix*) maa nævnes; thi efter hvad jeg fik oplyst fra Fuglekøjerne, er den selv uden Skyld i, at den ikke kan regnes med blandt Ynglefuglene derovre; den skal hvert Aar gøre Forsøg paa at anlægge Rede i Køje-Anlægene, men da dens Nærværelse anses for skadelig for »Forretningen« i Køjerne, hades den, og den tvinges bort i Stilhed ved Hjælp af Kasteskyts eller med Bue og Pil. I Vinterhalvaaret er den dog for overmægtig til at kunne holdes borte. Hele Esbjerg-Eggen med dens tillokkende Strand er da som oversvømmet af Krager, og de har til Vane at tage Nattehvil paa Fanø. Jeg har ofte ved Esbjerg set den i Mængde »gaa til og fra Skole«, som det hedder dernede, men jeg har ikke vidst, om det var Klitterne eller Plantagerne paa Fanø, den søgte. Nu meddeltes mig altsaa, at det er Anlægene om Fuglekøjerne, der maa huse den.

Som det altsaa ses, er Fanø ikke Smaafuglenes Land; kun de mest beskedne Arter trives derovre. Men man ved det paa Forhaand; et Blik til Øen fra Fastlandet eller fra Baaden undervejs er tilstrækkeligt til at overbevise en derom; men netop fordi man derved stiller sig saa ubetinget fordringsløs, skal der saa lidt til at glæde, og det gjorde sit til, at jeg maatte fryde mig over hver enkelt lille Fugl, jeg saa, selv om det var af Arter, jeg ellers daglig kunde faa Lejlighed til at se. Noget anderledes stiller det sig med Vade- og Svømmefugle; her er man uvilkaarligt noget mere fordringsfuld, og havde jeg ikke været saa

heldig forud nogenlunde at vide, hvad jeg kunde vente at se, er det muligt, at jeg vilde have følt nogen Skuffelse. Det er nemlig her som paa næsten ethvert større Distrikt: paa enkelte Steder er Fuglelivet rigt, paa andre særlig fattigt; men da det er store Arealer, der her er Tale om, vil de øde og tomme let komme til at virke baade trættende og sløvende.

Den talrigste og tillige mest udbredte af Vadefuglene var Strandskaden (*Hæmatopus ostreologus*); den havde forstaaet at tillempe sig efter de forskelligartede Forhold. Iøvrigt gav dens Forekomst og dens Færd paa de forskellige Pladser et saa klart Billede af Betingelserne for Vadefugleliv i det hele, at jeg vil anse det for heldigt at foretage en Vandring Øen rundt med Opmærksomheden henvendt paa denne Fugl alene. Udgangspunktet er da Nordby, og Turen gaar Nord om Øen. Allerede nogle faa Hundrede Meter fra Byen vil man da som Regel ved lav Vandstand træffe de første Eksemplarer, dog kun enkelte Individer; de holder til ved Vandlinjen; thi deres eneste Ærinde her er at søge Føde. Stranden fra Nordby til Klitternes nordøstligste Punkt er for stærkt befærdet til at kunne tilfredsstille ynglende Vadefugle. Paa Stranden udfor Klitternes nordøstligste Punkt (Skansen) traf jeg det første bosiddende Par; det var som Strandskaden overalt paa Øen overordentlig aarvaagent og forsigtigt ved Reden, men særligt interessant var dog dette Par, idet det havde opfundet en egen og forøvrigt en udmærket Metode at bortlede Opmærksomheden fra Reden paa. Da jeg nærmede mig Stedet, kom jeg fra Klitterne; men saa snart jeg havde fri Udsigt til Stranden, tog jeg Kikkerten frem. Jeg saa da en Strandskade staa paa Stranden c. 200 Meter borte og lidt nærmere en anden, der tilsyneladende laa paa Rede. Kun Hovedet med det lange røde Næb halvt bortvendt fra mig var at se; den havde utvivlsomt endnu ikke set mig. Jeg bemærkede nøje Stedet og vilde gaa nærmere; men næppe havde jeg sat mig i Bevægelse, før den liggende Fugl rejste sig og skyndsomst i krybende Stilling løb c. 50 Meter; den lagde sig da paa ny, som om den ogsaa nu laa paa Rede, men den laa dog højere paa Sandet end før, saa jeg kunde se det meste af Kroppen; det samme gentog sig endnu tre Gange, efterhaanden som jeg kom nærmere. Efter dette kunde jeg ikke tvivle om, at jeg havde overrasket den rugende Hun, og dog viste det sig ikke at være Tilfældet; Reden var ikke til at finde. Imidlertid var

jeg inde paa, at jeg maatte kunne finde Reden, og jeg mente, at det lettest og naturligest kunde ske ved en OVERRUMPLING; jeg forlod derfor Pladsen og tog en Tur ind over Klitterne. Da jeg senere vendte tilbage, skete det med største Forsigtighed. Han-
 nen holdt stadig Vagt, og Hunnen laa, men paa et nyt Sted og tilsyneladende for højt paa Sandet til, at det kunde være paa Reden. Mit Mod begyndte derfor allerede nu at synke, og det viste sig at være med Grund, thi Reden var ikke der. Hvor nødtigt jeg end vilde, maatte jeg »give fortabt«; jeg havde allerede anvendt for megen Tid paa dette Par, men næppe havde jeg dog taget Beslutningen, før jeg saa Æggene for Fødderne af mig. Reden, der bestod af en Fordybning i Sandet uden noget som helst tilbragt Materiale, indeholdt 3 Æg. Det viste sig, at Hunnen begge Gange efter at have forladt Reden, havde »ligget« i c. 50 Meters Afstand fra denne. — Herfra tiltager Strandskaden mod Nordvest, og den var talrig paa den nordligste Del af Grønningen. Jeg fandt enkelte af dens Reder paa Overgangen mellem Strand og Eng, men tilfældigt; thi Fuglene havde forladt dem i god Tid. Tillige saa jeg en Mængde Fordybninger, som Fuglene havde dannet i Sandet paa Sandrevlerne ud for Grønningen; enkelte af dem syntes at være færdige Redehuller, idet de var fasttrampede omkring paa Siderne og delvis brolagte med Muslingskaller; men de fleste gjorde dog Indtryk af kun at være Baskehuller. Fra Grønningen er Fuglen aftagende mod Vest, og paa Øens nordvestligste Del ses kun ganske enkelte Par. Vi har her utvivlsomt Øens fredeligste Egn, men det er dog ikke nok; thi ud herfor ligger de vidtstrakte Søren Jessens Sande, der i Ebbe tørlægges til langt over mod Skallingen, og derved afskæres Fuglene fra let Adgang til Føde. Længere mod Syd afhjælpes efterhaanden dette, og Fuglen tiltager i Antal, men dog kun for et Øjeblik; thi snart møder en ny Hindring: Fanø Vesterhavsbad. Uroen her i Maanederne Juni—Juli maa Vade-fuglene kende; thi de holder sig borte fra den stærkt befærdede Strand til begge Sider for Badestedet. Mod Syd nærmer vi os Redningsstationen, før vi igen mærker nogenlunde Fred; men dermed har vi ogsaa Strandskaden igen, og den holder sig nu ret talrig og ret ensartet i Antal til Øens sydvestlige Del; dog er den her foruden at være forsigtig og aarvaagen tillige paa-faldende ængstelig for sin Rede, og den tager gruelig paa Vej, saalænge man er paa dens Enemærker. Reden har den snart

paa Stranden og snart i Klitterne, men i begge Tilfælde viser den, at den kun venter Faren fra een Side, nemlig fra Stranden. Her staar Vagtposterne. Findes Reden paa Stranden, vil man nu og da, hvis man er særlig opmærksom, paa meget lang Afstand kunne se Hunnen løbe fra Reden, hvorpaa begge Fuglene tager Stade paa Stranden, indtil man kommer dem nogenlunde nær; de gaar da paa Vingerne og flyver begge stiltiende ind over Klitterne, men vender umiddelbart efter tilbage skrigende og ængstelige. Dette gentager sig oftest flere Gange, og det er tydeligt at forstaa, at Fuglene dermed vil fortælle, at Reden ligger i Klitterne. Er Reden derimod virkelig i Klitterne, ser man kun Vagten alene paa Stranden eller paa en Udkigspost paa en af de yderste Klittoppe. Den forholder sig rolig, saalænge man er paa Afstand, men det varer ikke længe, før den ses trippe rundt og blive betænkelig, og selv om man ikke gør mindste Tegn til at ville forlade Stranden, ser den dog nu Faren altfor overhængende. Den flyver op og ind over Klitterne, og jeg ser nu i Tankerne Hunnen faa streng Instruks til øjeblikkelig at forlade Reden. Vagten kommer imidlertid tilbage, flyver igen ind over Klitterne, og dette gentager sig oftest 3 Gange. Sidste Gang kommer begge Fuglene. Paa Øens sydvestlige Strand, hvor der var overordentlig rigeligt med opskyllede Smaamuslinger, var Fuglen noget talrigere; men dens Opmærksomhed var ogsaa her alene henvendt paa Stranden. Vi er nu naaet til Øens Sydspids og er dermed inde paa Byen Sønderhos Territorium; vi kan derfor ikke vente at træffe Strandskaden foreløbig. Men lang bliver Ventetiden dog ikke, thi umiddelbart Nord for Sønderho begynder de frodige Engstrækninger, hvor der efter alt at dømme hersker fuldkommen Fred i Yngletiden. At Strandskaden skulde findes her, havde jeg dog næppe turdet vente; thi jeg antog, at den foretrak sandede Strækninger og sandet Strand, og det forbavsede mig derfor at se den endog langt talrigere her end andetsteds paa Øen. Overalt hvor jeg kom, dukkede den frem over Græsset, oftest saa kun Hoved og Næb var synligt, men dog først efter at den i krybende Stilling havde fjernet sig tilbørligt fra Reden. Paa enkelte Steder kunde jeg tælle indtil 20 Fugle omkring mig, og noget særligt Tegn paa Ængstelse viste de ikke her. Enten forblev de roligt paa Engen, eller de fløj til Stranden og anbragte sig paa den delvis tørlagte Havbund. Rederne havde den oftest 50 à 100 Meter fra Stranden,

og i Modsætning til Rederne i Klitegnene, der bestod af en Fordybning i Sandet, enten ganske nøgen eller brolagt med smaa Muslingskaller, bestod de her af en lav Fordybning i Engbunden, foret med et tyndt Lag Græsstraa. Omkring Reden til c. $\frac{1}{2}$ Meter fra Kanten var Græsset nedtrampet, og derfra førte Fuglens Løbegange, oftest 5 à 7, der senere forgrenede sig, indtil 10 Skridt ind over Engen. Talrig, omend i vekslende Antal, var den saaledes at træffe overalt paa Østerengen fra nogle faa Hundrede Meter Nord for Sønderho til Egnen omkring Næsset, det nordligste Punkt paa Halvøen, der ligger Østen for Rindby og Sandflod Hede. Fra Næsset vestpaa ses kun nogle enkelte Fugle søgende Føde paa Stranden, og paa Engstrækningerne fra Rindby til Nordby, ud for de opdyrkede Marker, findes den ikke. I Øens Indre kunde der træffes nogle faa Par paa Hedearealerne paa Øens sydlige Halvdel, og paa de store Lyngsletter mellem Rindby og Albuebugten opholdt sig adskillige.

Medens jeg udfor Skansen havde søgt efter Reden af det første Strandskadepar, kunde jeg ikke undgaa at lægge Mærke til et Par Præstekraver (*Ægialitis hiaticula*), der følte sig højst ulykkelige ved Situationen; dets Rede laa i Nærheden. Tilfældigt opdagede jeg den; den laa i Sandet og bestod af en lille Fordybning med iblandet gammelt Tang og belagt med smaa Sneglehuse og itubrudte Muslingskaller særlig paa den Side, der vendte ud mod Stranden, altsaa paa Fuglens Løbegang. Dermed var jeg inde paa Præstekravens bedste Lokalitet; den var meget talrig langs Grønningens nordlige Grænse, og utallige var de Huller, den havde dannet i det fine Strandsand. Ogsaa dens nære Slægtning, Hvidbrystet Præstekrave (*Ægialitis cantiana*), opholdt sig her, men dog i langt ringere Tal. Disse to Arter har meget tilfælles ved Valget af Opholdsplads, men medens Stor Præstekrave til Redeplads foretrækker Overgangsbæltet mellem Strand og Eng, ynder Hvidbrystet Præstekrave fortrinsvis sandede Pletter, fyldte med smaa Muslingskaller. Findes saadanne paa tørt Terrain, er der al Sandsynlighed for, at der er Rede, men ikke desto mindre kan det ofte falde vanskeligt at finde den. Den ligner fuldstændig Omgivelserne. Oprindeligt bestaar den af en normal Redefordybning i Sandet delvis belagt med Stumper af Muslingskaller, men ofte findes den indtil halvt fyldt med disse, saa at kun Halvdelen eller en endnu mindre Del af Æggene, der ligeledes har Lighed med Omgivelserne, er

synlig. Jeg søgte dens Rede paa en c. 200 Meter lang og 50 Meter bred Sandrevle, »Skjelbanke«, beliggende c. 100 Meter fra Kysten ud for Grønningen. Ganske vist havde jeg ikke set Fuglen her, men Bunden var fortrinlig, og uagtet jeg fem Gange forgæves gennemsøgte Revlen fra Ende til anden, kunde jeg dog ikke tvivle om, at der maatte være Rede. Sjette Gang lykkedes det. Reden indeholdt 3 Æg; den var tæt belagt med Skaller og særlig tæt paa den Side, Fuglen benyttede, naar den løb til og fra. Fra Skjelbanke vestpaa aftager Arterne kendeligt, og ind for Søren Jessens Sande bemærkede jeg dem ikke. Langs Vestkysten ses den Hvidbrystede hist og her, dog med den Afbrydelse, Vesterhavsbadet forvolder, hvorimod Stor Præstekrave er mindre hyppig; begge Arter melder sig imidlertid igen, den Hvidbrystede særlig talrigt, paa Øens sydvestlige Strand, der med det tætte Lag Smaamuslinger, liggende som et Bælte paa Stranden, afgiver en fortrinlig Lokalitet for dem. Da jeg naaede hertil, var det mod Aften, og jeg kunde daarligt se Fuglene, men deres pibende Stemmer lød overalt, hvor jeg kom frem, og med faa Skridts Mellemrum laa Redehullerne, flere af dem indeholdende Æg. Da jeg passerede Øens Sydspids, noterede jeg de sidste Par. Ingen af Arterne blev set paa Østkysten.

Med Strandskaden og de to Præstekravearter har vi Vesterhavsstrandens faste Vadefugle, men jeg var saa heldig at træffe en tilfældig Gæst, Stenvenderen (*Streptilas interpres*), en ung Fugl, der opholdt sig c. 6 Km. Syd for Badestedet. Den var i Selskab med en Strandskade, og det saa ud til, at Fuglene satte megen Pris paa hinandens Selskab; de fulgte hinanden, som var det Moder og Unge. Da jeg kom dem nær, fløj Strandskaden bort, hvorimod Stenvenderen gav sig Tid til at undersøge Sandet under nogle omliggende Muslingskaller, men muligt jeg nu blev for nærgaaende, thi den brød op og tog Retning mod Nord-øst ind over Klitterne, sandsynligt tagende Afsked med Fanø.

Omtrent ensartet Udbredelse havde Viben (*Vanellus cristatus*) og Rødbenet Klire (*Totanus calidris*); de var begge almindelige paa Grønningen og langs Østkysten, ligesom de var at træffe ved de fleste Klit- og Hededamme. Viben saa jeg desuden i Flok paa c. 70 Stkr. paa Grønningen, og en Flok paa 8 Stkr. drog over Sandflod Hede mod Syd. Mindre hyppig var Rylen (*Tringa alpina*), der ogsaa havde Tilhold paa Grønningen og paa Øst-

kysten, men Fuglestemmerne, der fra Grundene Øst for Fanø lød ind over Land, fortalte, at adskillige tilbragte Dagen derude.

Paa Engstrækningerne opholdt sig tillige Brushanen (*Machetes pugnax*), men meget sparsomt. Jeg saa ialt kun 5 Eksemplarer, nemlig tre ensomme Hanner, henholdsvis paa Grønningen, ved Rindby og c. 1 Km. Nord for Sønderho, og paa Engene Syd for Næsset opholdt sig et Par; alle Hannerne havde sort Krave. Ligesaa sparsom var Hjejlen (*Charadrius pluvialis*), som jeg ikke havde ventet at træffe derovre. Den beboede Sandflod Hede, men mærkværdigt nok kun det nordvestligste Hjørne nærmest Rindby; 3 à 4 Par opholdt sig her, og paa en Hede-strækning c. 4 Km. Nord for Sønderho og grænsende op til Statens Arealer havde et enkelt Par slaaget sig ned. Ret almindelig var Dobbelt Bekkasin (*Gallinago scolopacina*), men kun ved de østre Hededamme og ved Klitdammene paa den sydvestlige Del af Øen. Endelig var Hvid Stork (*Ciconia alba*) til Stede som Ynglefugl; den havde Rede paa et Hustag i Rindby.

Paa østre Eng ud for Sandflod Hede saa jeg Storspoven (*Numenius arquatus*) i Flok paa 2 à 300 Stkr.; den var meget sky og yndede at opholde sig paa Grundene langt til Søs, men naar Floden kom, eller naar det lakkede mod Aften, tyede den til Land. Uden for Flok saa jeg den ikke, og der var intet, der tydede paa, at den var Ynglefugl paa Øen. Jeg noterer dette, fordi det for et Par Aar siden blev mig meddelt, at den havde ynglet derovre; Vedkommende mente endog at have set den med Unger paa Grønningen. Dog har jeg ikke turdet fæste Lid til Meddelelsen, saa meget mindre, som Grønningen ikke forekommer mig at være Terrain for den. Skulde den bosætte sig derovre, maatte det nærmest blive paa den sydøstlige Del af Sandflod Hede.

Endnu en Art bør nævnes, en Klireart (dog vistnok Svalekliren (*Totanus ochropus*)), som opholdt sig i Anlæget om Antonisens Fuglekøje, men som jeg desværre saa for flygtigt til med Nøjagtighed at kunne bestemme.

Blandt Svømmefuglene var Graa Havmaage (*Larus argentatus*) langt den talrigste, og den var tillige den Art, der tiltrak sig størst Opmærksomhed, ikke alene paa Grund af dens anselige Størrelse og dens prægtige hvide Foraarsdragt, men ogsaa paa Grund af dens livlige Færd. Thi omend den hovedsagelig havde sit Hjem paa Øens sydlige Halvdel, kunde man dog træffe den

overalt. Jeg saa den paa Stranden fjernt fra Ynglepladsen, ofte i store Selskaber, og paa Grundene langt ude, eller jeg saa den paa dens Vej over Klitterne. Til Stranden kom den for i Vandlinjen at søge Føde til sig selv og til Magen, som laa derhjemme, men var den forsynet, og havde den udført sine Familiepligter, lagde den sig oftest til Hvile paa Sandet i kort Afstand fra Vandet. En stor Del af Dagen tilbragte den her; men ogsaa om Natten var den paa Færde. Ude fra Grundene lød da dens Stemme i Kor ind over Land, eller man hørte den, naar den enkeltvis, kommende fra Ynglepladsen, naaede Stranden og kaldende opsøgte Kammeraterne. Paa Sydfanø laa dens Hovedkoloni, og den havde hertil valgt Statens nyanlagte Plantage, utvivlsomt et heldigt Valg og vist næppe tilfældigt; den opnaaede nemlig derved at komme under Statens Tilsyn, et Forhold af stor Betydning for den, eftersom Æggene er meget eftertragtede. Da jeg besøgte Terrainet, kom jeg fra de høje Vestklitter og fik derved fri Udsigt over en stor Del af Kolonien; jeg saa Hundreder, maaske Tusinder af Fugle for mig, men samtidig havde jeg Udsigt til Plantørboligen, og dette havde til Følge, at der straks kom løbende Bud med Forbud mod Ægsamlen. Der fortaltes mig nu, hvor vanskeligt eller rettere hvor umuligt det var at holde Uvedkommende borte. Baade fra Nordby og Sønderho kom Folk til, forsynede med Kurve, og særlig dristigt huserede de ved Daggry. De mange tømte Reder vidnede ogsaa tydeligt nok om Besøgene. Men bortset fra Røverierne slipper Fuglene dog ikke helt uden at yde Vederlag for Afbenyttelse af Terrainet. Der foretages lovmæssig Indsamlen af Æg indtil 25 Maj, dog kun til Fordel for Plantagens Arbejdere; men sikkert er det ogsaa, at en fornuftig og hensynsfuld Indsamlen paa et saa tidligt Tidspunkt ikke i nogen Maade vil skade Bestanden. At opgøre, hvor mange Fugle der ialt bebor Plantagen, er vanskeligt, da Arealet er stort og Klitterrainet uoverskueligt; men Plantørassistenten, med hvem jeg senere talte, mente, at Antallet maatte blive mellem 2—3000 Par. Ogsaa uden for Statens Grund yngler den; jeg saa flere mindre Kolonier i Vestklitterne Syd for Plantagen, og paa Øens Østside traf jeg nogle faa Par ynglende i Klitterne sønden for Sandflod Hede. Reden, der oftest indeholder 2—3 Æg, anlægges snart paa fladt Terrain og snart paa Klittoppe eller paa Klitskraaninger; den bestaar af en Fordybning i Jorden, rigelig forsynet med Græs,

Marehalm, Lav eller lign., hvorefter Hovedparten dog er anbragt i Redens Sider; Redebunden er som Regel kun tyndt belagt. En Ulempe er der ved at have Fuglen boende i Statsplantagen, idet den nemlig ikke generer sig for at anlægge Reden i de nylig tilplantede Huller, og det er mere, end selv de haardføre Naaletræer kan taale.

I Selskab med Havmaagen traf jeg nogle faa Eksemplarer af Stormmaagen (*Larus canus*) fiskende paa Veststranden; den yngler næppe paa Øen. Ogsaa Hættemaagen (*Larus ridibundus*), der særlig paa Østkysten var ret talrig, søgte Selskab med sine store Slægtninge; dens Reder saa jeg ikke, men det er dog sandsynligt, at den yngler derovre. Tidligere skal den have haft en mindre Koloni i Vestklitterne umiddelbart Nord for Havmaagens.

Ternerne var meget faatallige. Jeg saa kun Havterneren (*Sterna macrura*), der sparsomt opholdt sig paa Øens Nordende samt paa Stranden i Nærheden af Badet, og Dvergterner (*Sterna minuta*), der var ret jævnt fordelt paa Nord- og Veststranden fra Skansen til Øens Sydspids. To af Dvergtternens Reder laa paa Skjelbanke, begge indeholdende 3 Æg; de var ligesom Hvidbrystet Præstekraves næppe kendelige fra Omgivelserne og derfor vanskelige at opdage. Den ene af dem var kun en Fordybning i det af Muslingeskaller rigeligt dækkede Sand, intet derudover; forsøgsvis drejede jeg med knyttet Haand nøjagtigt tilsvarende Fordybninger; den anden derimod var ekstra forsynet med Skaller, som Fuglen havde indsamlet umiddelbart op til Reden, der derved kom til at ligge omgivet af en Ring c. 5 ctm bred af nøgent Sand.

Takket være Fuglekøjerne fandtes en rig Bestand af Graaanden (*Anas boscas*). Ganske vist er Køjerne, hvori der aarligt indfanges Tusinder af Ænder, dog væsentlig fremmede gennemrejsende, i sig selv alt andet end gavnlige; men Fangsten er betinget af Fred, og som Følge deraf er et stort omliggende Areal og ligeledes en stor Del af Albuebugten ud derfor absolut fredlyst til enhver Tid af Aaret; ogsaa i selve Køjerne, endog i Fangsttiden, hersker forsaavidt Fred, som de Hundreder af Fugle, der besøger Dammen, ikke har Anelse om Fare, før de er i Fælden og dermed fortabte. Men hvad Virkning det har paa Ænderne, at de kan søge et sikkert Tilflugtssted, var forbavsende at se. Jeg havde paa min Vandring Øen rundt ikke truffet Graaanden i aabent Vand, før jeg naaede Albuebugten, men her

laa den i Hundredevis; det var, som om alle Øens Andrikker havde samlet sig her, og omkring imellem dem svømmede Hunnerne med Ællingeflokken efter sig. Alt vidnede om Fred. — En Yndlingsplads havde de ogsaa i de store Hededamme Nord for Albuebugten; baade 1. og 2. Pinsedag laa her Flok paa over Hundrede Fugle, men de følte sig mindre trygge og lettede paa lang Afstand for at søge til Bugten. Overalt paa Øens sydlige Halvdel kan Graaanden finde Yngleplads, og i næsten enhver større Klitdam udruges et eller flere Kuld.

Ogsaa Gravanden (*Tadorna cornuta*) nyder godt af Freden. Jeg havde kun truffet nogle faa Par paa Grønningen og et enkelt Par paa Sydveststranden, men paa Østkysten var den almindelig, særlig ud for Køjerne. Medens jeg under en Frokosthvile paa en af de højeste Klittoppe her betragtede Fuglene i Bugten, havde jeg 17 Gravænder paa Stranden foran mig. I Køjeanlægene saa jeg dens Reder anlagt i kunstig Hule. Det bruges nemlig at udgrave Redehuler i Gærder eller paa Grøfteskraaninger for herfra med faa Dages Mellemrum at indsamle Æggene. Efter Oplysninger, jeg modtog, kan en enkelt Rede paa den Maade give indtil 24 Æg.

I de senere Aar har Ederfuglen (*Somateria mollissima*) indfundet sig som Ynglefugl paa Øens Østside; det er, saavidt jeg erindrer, 6 à 7 Aar siden, den første Rede blev funden; men siden da skal den være tiltaget i Antal. Jeg saa den ikke i Bugten, hvor den ellers ynder at opholde sig, men ud for Næsset traf jeg 11 Fugle, der efter at være opskræmmede tog Retning mod Køjerne.

Foruden de fritlevende Ænder har vi i Køjerne de stækkede og halvtæmmede Lokkeænder, bestaaende af Graaand (*Anas boscas*), Pibeand (*Anas penelops*), Spidsand (*Anas acuta*) og Krikand (*Anas crecca*). De fleste af disse er ude af Stand til at forlade Dammen, men enkelte har dog efterhaanden genvundet lidt af deres Flyveevne, og det er sandsynligt, at en Fugl nu og da i Yngletiden tager Rejsepas og anlægger Rede i Frihed.

Efter det Indtryk, Læseren nu vil have faaet af Fuglelivet, og da særlig Vade- og Svømmefuglelivet, paa Fanø, vil Billedet formentlig tegne sig saaledes, at Vestkysten er ret fattig paa Fugle, Østkysten derimod ret rig, samt at Aarsagen hertil hovedsagelig er de højst forskellige Naturforhold. Men samtidig vil det dog ogsaa træde tydeligt frem, at en væsentlig Betingelse for

et rigt Fugleliv er Fred, og paa dette Punkt er Udsigterne for Fremtiden maaske ikke de lyseste. Veststranden er som nævnt allerede nu ret stærkt befærdet i Sommertiden, altsaa i Fuglenes Yngletid, ikke alene af de bosiddende Badegæster, men ogsaa af de mange besøgende fra Fastlandet, og bedre vil det ikke blive derved, at det nærliggende Esbjerg er en By i stærk Opvækst. Men ogsaa for Østkystens Fugle synes det næsten, som om der kan melde sig en særlig Fredsforstyrrelse, nemlig Lækatten (*Mustela erminea*). Dens Livshistorie paa Fanø er ikke lang; det er, saavidt jeg erindrer, kun 6 Aar siden, jeg i Esbjerg-Bladene læste en Notits om, at Fanøbeboerne havde besluttet at indkøbe 30 Lækatte at udsætte paa Øen, en Beslutning der var ensbetydende med en Krigserklæring over for Vandrotten (*Arvicola amphibius*), der truede med at blive en alvorlig Plage. Selv har jeg under tidligere Besøg paa Grønningen været forbavset over den utrolige Mængde Rottehuller overalt ved Vandløb og Vandhuller, men lige saa forbavset blev jeg denne Gang ved ikke at se et eneste. Jeg var derfor straks noget interesseret i Sagen, og da jeg fra Grønningen, som benyttes til Fællesgræsning af alle Nordbys Kreaturer, saa Hyrdehytten i det fjerne, lagde jeg Vejen derom for af Hyrden at faa nærmere Underretning om Krigens Forløb; og jeg gik ikke forgæves. Han fortalte mig, hvor nødvendigt det havde været at gøre noget; thi Rotten drev tilsidst sin Dristighed saa vidt, at den ved Nattetid i samlet Trop kunde drage over Klitterne for at gøre Indhug i de mange smaa Kornmarker, som ligger i Klitdalene mellem Grønningen og Nordby. Naar Høsten kom, kunde der paa enkelte Steder være kun Straaet tilbage. Nu var det dog heldigvis anderledes; Lækatten havde udført sit blodige Hverv, og man saa kun sjældent til Rotter. Men paa mit Spørgsmaal om, hvad man da nu fodrede Lækattene med, rystede han noget betænkeligt paa Hovedet; han havde just Dagen i Forvejen set een med en Stær i Munden forsvinde mod Klitterne, og Aaret forud havde han ved at efterse en Brønd, der var beboet af Lækatte, fundet en Del Fugle og Harekillinger i raadden Tilstand flyde paa Vandet. Ogsaa i Fuglekøjerne, hvor jeg ligeledes forhørte mig, saa man noget betænkeligt paa Sagen. Man var ganske vist Lækatten taknemmelig for, hvad den havde udrettet; men at den nu syntes at have kastet sin Kærlighed paa Lokkeænderne, kunde man dog ikke andet end se skævt

til. En Trøst havde man imidlertid i, at Fælden, som tidligere væsentligt var beregnet til at tage Katte, havde forringet Bestanden af Lækatte med flere Hundrede. Men er det saa galt, som det blev fortalt, ser det alt andet end lysteligt ud for Østkystens Wade- og Svømmefugle.

MINDRE MEDDELELSER.

EN IAGTTAGELSE OM GØGEN. Kan en Gøg genkende sin Plejemoder fra det ene Aar til det andet? En af mine Korrespondenter, en yngre for Naturhistorien interesseret Mand, hørte en Dag i Juni 1910 ved Gaarden Ravnaa i Mo (Helgeland), mellem Kl. 8 og 9 om Morgenen, at en Gøg skratte og gol lige udenfor hans Hus. Han fik straks Øje paa en liden graa Fugl, »med nogenlunde lang Hale«¹, som med den største Iver samlede langbenede Insekter², hvormed den fløj op og madede Gøgen, som sad paa en Pæl. Gang paa Gang kom den flyvende hen og stak Insekterne ind i dens aabne Gab; Gøgen gol indimellem og syntes at befinde sig saare vel ved dette Tegn paa Venskab. Undertiden fløj den Lille op paa Gøgens Ryg, medens den sad dels paa Marken, dels oppe i et Træ. Denne Fodring fortsattes længe, og da Iagttageren endelig forstyrrede Legen, og Gøgen fløj, fulgte den lille efter fra Sted til Sted, eller nøjagtig saaledes, som Plejemoderen gør under Opfostringen af Gøgeunger senere paa Sommeren.

Muligvis har enkelte af Tidsskriftets Læsere gjort lignende Iagttagelser.

Zoologisk Museum, Christiania 22 Oktober 1910.

R. COLLETT.

HVORLEDES ANBRINGER GØGEN SIT ÆG I EN REDE, DER ER OVERDÆKKET? Den 10 Juni saa jeg en Gøg hoppe omkring paa Opfyldningen ved Horsens Havn; i Nærheden af den løb en gul Vipstjert (*Motacilla flava*), men desværre var jeg saa langt fra Fuglene, at jeg ikke med Nøjagtighed kunde følge

¹ Iagttageren ansaa den for at være en Graa Fluesnapper, men det er sandsynligere, at det har været Engpip-Lærke (*Anthus pratensis*), der gennemsnitlig udruger det største Antal Gøge i Norge.

² Sandsynligvis Stankelben (*Tipulider*).